

PRÍRUČKA

PRE UČITEĽOV LESNÝCH KLUBOV A LESNÝCH MATERSKÝCH ŠKÔL

Vytvorené v rámci projektu „Advocacy Strategies for Forest

Kindergartens in V4 countries“. Číslo projektu: 21820028

supported by

• Visegrad Fund

OBSAH

PREDSLOV	3
ZÁZEMIE A HYGIENA	4
STRAVOVANIE VONKU	5
VYHODNOCOVANIE RIZÍK A PRÍNOSOV	6
VZDELÁVACIE PRINCÍPY A METODOLÓGIA	7
PRÍLOHY	9
Príloha č. 1: Obsah alergénov v jedle	9
Príloha č. 2: Risk – benefit analýza	10
Príloha č. 3: Legislatívna situácia lesných klubov	11

PREDSLOV

- **Lesná materská škola** (na Slovensku známa ako detský lesný klub) je vzdelávacia inštitúcia, v ktorej sú deti vedené k tomu, aby sa celý rok učili vonku, v bezpečnom a na podnety bohatom prostredí, pod vedením skúsených pedagógov.
- Každodenný kontakt s prírodou sa ukázal byť prospešným pre fyzické a emocionálne zdravie detí a podporuje ich rozvoj a učenie sa. Lesná škôlka je miestom pre rodiny s deťmi, prispôsobené miestnym špecifikám, ktoré tiež plní všetky ciele štátneho vzdelávacieho programu.

V polovici roku 2018 Medzinárodný vyšehradský fond (IVF) schválil žiadosť partnerov V4 zameraných na spoluprácu pri podpore šírenia lesných materských škôl vo Vyšehradskom regióne. Realizačné obdobie projektu „Advocacy Strategies for Forest Kindergartens in V4 countries“ trvalo od 2. októbra 2018 do 31. marca 2020.

Partnermi projektu sú štyri neziskové organizácie zo všetkých krajín V4: Asociace lesních mateřských škol (ALMŠ) z Českej republiky ako vedúci projektu, Asociácia pre poľnohospodárske vzdelávanie (Farm-alapú Nevelésért Egyesület, FANE) z Maďarska, Združenia Państwomiesto (Stowarzyszenie Państwomiesto) z Poľska a Asociácia detských lesných klubov na Slovensku zo Slovenska ako projektových partnerov.

Počas obdobia implementácie medzi novembrom 2018 a februárom 2020 sa projektoví partneri pravidelne stretávali vo všetkých hlavných mestách krajín V4: v Bratislave, Prahe, Budapešti a vo Varšave, s cieľom diskutovať o aktuálnych problémoch, poučiť sa z praktík ostatných, vrátane školení o advokácii. Stretnutia pokrývali štyri kľúčové oblasti záujmu: a) zázemie a hygiena b) hygiena potravín c) prístup zameraný na riziká a prínosy d) vzdelávacie zásady a metodika.

Cieľom tohto dokumentu je poskytnúť aplikovateľný nástroj pre odborníkov z lesných materských škôl v celom Vyšehradskom regióne a za jeho hranicami, založený na výsledkoch tohto projektu.

ZÁZEMIE A HYGIENA

- Zdravie a bezpečnosť sú prioritou všetkých lesných škôlok. Vzdelávací proces prebieha prevažne vonku, preto je zázemie určené iba na príležitostný pobyt, väčšinou počas obedovania a poobedného spánku. Umožňuje tiež uložiť vybavenie a náhradné oblečenie pre každé dieťa.

Na čo slúži prístrešok?

- poskytujú teplo (deti sa môžu zohriať, usušiť oblečenie)
- miesto na oddych, spánok
- miesto na jedenie pri stole
- úkryt v prípade extrémne nepriaznivých poveternostných podmienok (búrka)
- skladovanie všetkých potrebných vecí (batoch pre učiteľa, lekárnička, vreckový nôž, spacák, laná, zápalky, hygienické potreby, celta)

Čo musí zázemie spĺňať

- umiestnené v prírodnom prostredí alebo blízko neho (ľahko dostupné deťom)
- zázemie musí byť možné vykúriť
- musí byť udržiavané čisté
- musí byť zásobované vodou z netoxického a overiteľného zdroja
- zahŕňa toaletu a potrebné hygienické vybavenie (mydlo, prostriedky na usušenie rúk)
- je pripravené aj na núdzové a kritické situácie (lekárnička, nabitý mobilný telefón so všetkými kontaktmi atď.)
- pravidelná revízia dôležitých zariadení v zázemí (vykurovacie zariadenie, elektroinštalácia, hasiaci prístroj atď.)

Príklady osvedčených postupov

- umiestnenie a prevádzku je vhodné skonzultovať aj so správcom najbližších lesných (a iných) pozemkov, ktoré bude lesná škôlka využívať (miestny lesník, mestský/obecný úrad a pod.)
- je vhodné naviazať dobré vzťahy so susedmi
- zásobovanie vodou v bareloch: barely musia byť udržiavané a vždy musí byť jasné, z akého konkrétneho zdroja voda pochádza (konkrétne odberné miesto)
- dobré skúsenosti s používaním suchých kompostovacích toaliet zo zahraničia

STRAVOVANIE VONKU

- **Pravidlá poskytovania potravín (desiata, olovrant a obed) vonku** sú priamo založené na Európskom nariadení (ES) č. 852/2004 o hygiene potravín so zameraním na postupy riadenia rizík. Lesné škôlky nie sú v rozpore s nariadením EÚ, ale môžu mať ťažkosti s vnútroštátnou implementáciou.
- **Pravidlá HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points - Analýza nebezpečenstva a kritické kontrolné body)** musia byť stanovené a rešpektované v každom outdoorovom zariadení (napr. lesná materská škola, lesný klub).

Príklady osvedčených postupov

(na základe školenia Julie Mackayovej, Catherine Bussonovej a Lorny Rossovej v Prahe, máj 2019)

Skladovanie potravín

- okamžitá konzumácia tepelne ošetrovaných potravín / teplota pri spotrebe nad 63 ° C
- skladovanie: termobox / chladnička (nenarúša tepelný reťazec)
- desiata a olovrant: spotreba do 4 hodín od prípravy

Voda

- pitná voda z pravidelne kontrolovaného zdroja
- tečúca voda možná aj z barelov s vypúšťacím ventilom
- teplá tečúca voda z barelu (zmes zohriatej a studenej vody, aby sa zabránilo spáleniu)
- dezinfekcia barelov s vodou raz týždenne (ekologickými prostriedkami na dezinfekciu)
- umývanie riadu v samostatných zariadeniach (umývačka riadu), vrátane domácností, za osobitných podmienok uvedených v HACCP

Obed a varenie na ohni

- opatrenia proti krížovej kontaminácii (umývanie rúk, tepelné ošetrovanie, priestorové a časové oddelenie prípravy potravín)
- monitorovanie alergénov (pozri prílohu 1).

VZDELÁVACIE PRINCÍPY A METODOLÓGIA

Zásady medzinárodného práva

Článok 29 Dohovoru o právach dieťaťa Organizácie Spojených národov zdôrazňuje, že vzdelávanie dieťaťa je zamerané na:

- rozvoj osobnosti, talentu, duševných a fyzických schopností dieťaťa v čo najväčšej miere;
- prípravu dieťaťa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti, v duchu porozumenia, mieru, tolerancie, rovnosti pohlaví a priateľstva medzi všetkými ľuďmi, etnickými, národnými a náboženskými skupinami a osobami domorodého pôvodu;
- rozvoj rešpektovania prírodného prostredia.

V článku 14 Charty základných práv Európskej únie sa zaručuje právo rodičov zabezpečiť vzdelávanie svojich detí v súlade s ich filozofickými a pedagogickými presvedčeniami.

Odporúčaním Rady z 22. mája 2019 (2019/C 189/02) sa stanovuje rámec kvality EÚ pre vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve.

Príklad z Dánska

Dánsko je malá škandinávská krajina s 5,4 miliónmi obyvateľov. Je to sociálny štát s vysokou životnou úrovňou a dobrými sociálnymi podmienkami. Jedna tretina hrubého domáceho produktu sa vynakladá na sociálne služby. Jednou z črt modernej dánskej spoločnosti je skutočnosť, že rodičia majú vysokú mieru účasti na trhu práce. Obaja rodičia sú zamestnaní na plný úväzok v polovici rodín s deťmi mladšími ako 6 rokov.

Dánsko má tradíciu dennej starostlivosti o deti trvajúcej viac ako jedno storočie. Denná starostlivosť sa za posledných 40 rokov značne rozšírila v súvislosti s rýchlo rastúcou účasťou žien vo vzdelávaní a na trhu práce. 98 dánskych samospráv je zodpovedných za zabezpečenie primeraného počtu miest v dennej starostlivosti o deti, jasliach a materských školách a za zabezpečenie vysokej kvality systému.

Dánsky zákon o dennej starostlivosti nariaďuje, že pedagógovia musia vypracovať vzdelávací plán pre materskú školu. Tento plán musí zabezpečovať pohodu, rozvoj, hry, vzdelávanie a formovanie detí. Pri príprave vzdelávacieho plánu musia pedagógovia zohľadniť zloženie a špeciálne potreby detí v skupine.

Výskum z roku 2018 ukazuje, že až 30% všetkých materských škôl v Dánsku je založených na častom pobyte v prírode. Deti v týchto materských školách trávajú vonku každý deň počas celého roka 3 až 5 hodín denne.

Zásady koncepcie Davida Sobela (www.davidsobelauthor.com)

Keď majú deti prístup k voľným hrám v prírodných oblastiach, robia to isté v celej krajine a na celom svete. Budujú špeciálne miesta, vychádzajú na dobrodružstvo, vytvárajú fantastické hry, lovia a zbierajú, vyrábajú malé svety. Tieto opakujúce sa hracie vzorce môžu byť použité ako konštrukčné princípy, ktoré pomôžu štruktúre presvedčiť vonkajšie aktivity s deťmi. A tieto záväzky môžu viesť k environmentálnym hodnotám a sociálnemu správaniu v dospelosti.

7 PRINCÍPOV HRY PODĽA D. SOBELA:

- 1: **Dobrodružstvo**
- 2: **Fantázia a predstavivosť**
- 3: **Spojenci zvierat**
- 4: **Mapy a cesty**
- 5: **Špeciálne miesta**
- 6: **Malé svety**
- 7: **Poľovníctvo a zhromažďovanie**

Príklady osvedčených postupov

(založené na workshope s Anitou Søholm, November 2019, Varšava)

Všetky hry využívajú prírodné materiály a doplnky, ktoré sú pre pedagógov ľahko prístupné (ako prikrývka). Stimulujú rôzne zmysly - zrak, čuch, sluch a dotyk. Hry rozvíjajú:

- kognitívne schopnosti detí (napr. pamäť),
- sociálne zručnosti (napr. komunikácia, spolupráca),
- fyzické zručnosti (napr. hrubé a jemné motorické zručnosti),
- ekologické vedomie.

Hra č. 1: Pamäťová hra s prikrývkou

- Deti sú rozdelené do dvoch skupín.
- Kým jedna skupina čaká, druhá pripravuje zostavenie hry. Na jednu polovicu prikrývky umiestnili deti desať vecí, ktoré sa dajú nájsť v okolitom prostredí, a zakrývajú ich ďalšou polovicou prikrývky.
- Skupina, ktorá čakala, príde k prikrývke a má 10 sekúnd na zapamätanie si čo najviac vecí, potom musí rovnaké veci nájsť v okolí.
- Po piatich minútach deti odkrývajú prikrývku a skontrolujú výsledky.

Hra č. 2 Prečo je to tu? Nájdite pravidlo!

- Deti sú rozdelené do dvoch skupín.
- Každá skupina nájde odľahlý priestor a nakreslí na zemi dvadsať štvorcov v dvoch radoch po desiatich. Deti hľadajú okolo seba rôzne veci a umiestňujú ich do jedného z dvoch radov, druhý rad štvorcov nechajú prázdny.
- V každom štvorci sú objekty podľa určitej témy - môže to byť farba objektov, funkcia objektov alebo iný atribút.
- Keď sú deti hotové, vymenia sa a pokúsia sa nájsť pravidlo, podľa ktorého sú veci v štvorcoch usporiadané.
- Pre každý štvorec nájdu objekty zodpovedajúce pravidlu nastavenému predchodcami a umiestnia ich do voľných štvorcov.
- Po dokončení prediskutujú výsledky.

Hra č. 3 Rozprávky - príbeh prostredníctvom prírody

- Deti sú rozdelené do malých skupín.
- Každá skupina prichádza s rozprávkou, knihou alebo filmom a snaží sa ukázať svoj príbeh s použitím prírodných materiálov usporiadaných v poradí.
- Po dokončení musia iné skupiny uhádnuť, aký je to príbeh, a dať mu názov.

PRÍLOHY

Príloha 1: Jedlo a obsah alergénov

JEDLO

	Zeler	Obilniny obsahujúce lepok	Kôrovce	Vajčička	Ryby	Vlčí bôb	Mlieko	Mäkkýše	Horčica	Orechy	Arašidy	Sezam	Sója	Oxid siričitý
Tuniový šalát [príklad]	✓			✓	✓		✓		✓					

Dátum kontroly:

Kontrolu vykonal:

Túto šablónu vrátane ďalších informácií nájdete na stránke www.food.gov.uk/allergy

Príloha 2: Risk – benefit analýza

DÁTUM:

MIESTO:

MENO A PODPIS:

ORGANIZÁCIA:

RISK (odkiaľ risk prichádza)	EFEKT (čo sa môže dieťaťu stať)	P	E	Úroveň rizika	Prínos	Predbežné opatrenie	Revízia

Pravdepodobnosť (P) 1 = nízka, 2 = priemerná, 3 = vysoká
 Efekt (E) 1 = domáca starostlivosť, 2 = hospitalizácia, 3 = ohrozenie života
 Úroveň rizika (P x E): 1 = minimálne, 2 = akceptovateľné, 3-4 = mierne, 5-6 = podstatné, 8-9 = závažné

LESNÉ MATERSKÉ ŠKOLY AKO RASTÚCI TREND

Vzdelávanie v prírode je rastúcim trendom všade vo svete. Vychádza z rastúceho záujmu rodičov o individuálnu a na dieťa zameranú predškolskú starostlivosť. V Európe bola prvá lesná materská škola založená v päťdesiatych rokoch v Dánsku, nadväzovala na tradíciu vzdelávania v prírode v iných škandinávskych krajinách v predchádzajúcich desaťročiach. Celkovo je vzdelávanie v prírode založené na viac ako 100 rokoch tradícií a skúseností. V súčasnosti odhadujeme, že lesné materské školy (alebo ich ekvivalenty) existujú približne v 2/3 členských štátov EÚ.

Čo je lesná materská škola?

Lesná materská škola je vzdelávacia inštitúcia, v ktorej sa deti po celý rok učia pod vedením odborníkov, v bezpečnom a podnetnom prostredí prírody. Každodenný kontakt s prírodou má preukázateľné benefity¹ na fyzické a psychické zdravie detí, na ich budúci vývoj a učenie a zároveň plní všetky ciele štátneho vzdelávacieho programu. Lesná materská škola je miesto priateľské pre rodiny, adaptované na lokálne podmienky a rozvíjajúce svet okolo seba.

Deti z prírodných materských škôl „boli lepšie v hrubo-motorických schopnostiach, boli schopné lepšie sa sústrediť a menej chýbali kvôli chorobám v porovnaní s deťmi, ktoré sa hrali v plánovanom umelom prostredí.“
(Grahn et al., 1997)

Vyšehradský región

Prvá lesná materská škola bola vo vyšehradskom regióne založená v roku 2007 v Českej republike. Odhadujeme, že v regióne V4 sa takmer 5000 detí momentálne vzdeláva v minimálne 235 lesných materských školách vo prírodnom prostredí.² Nanešťastie, vo väčšine vyšehradských krajín stále chýbajú náležité právne normy pre predškolské vzdelávanie v prírodnom prostredí, teda mimo budovu.

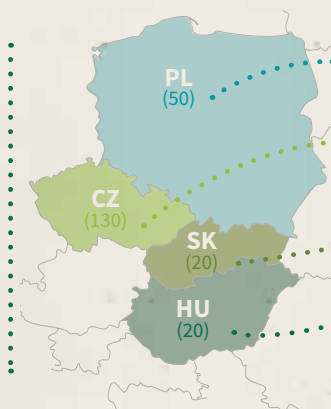
„Lesná materská škola je definovaná ako predškolská inštitúcia, v ktorej je vzdelávanie realizované najmä vonku, mimo zázemia lesnej materskej školy; zázemie slúži iba na príležitostný pobyt. Zázemie lesnej materskej školy nemôže byť stavbou.“
Definícia lesnej materskej školy v českom školskom zákone, 561/2004 Sb.

Potrebné právne a administratívne riešenia

Lesné materské školy sú legálne uznané v českom školskom zákone od roku 2016, avšak jasné právne a administratívne normy pre tento typ vzdelávania sú momentálne potrebné vo všetkých krajinách vyšehradského regiónu, keďže záujem rodičov rastie. Chýbajú riešenia vrátane regulácií o zázemí, stravovaní vonku, hygiene, kvalifikácii učiteľov a vzdelávaní a najmä začlenenie vzdelávania v prírode do vzdelávacieho systému na úrovni štátov.

ODPORÚČANÉ ĎALŠIE KROKY PRE VYŠEHRADSKÉ KRAJINY

Poľsko: ukotviť právny status lesných materských škôl a lesných škôl do školského zákona.

Česká republika: začlenenie lesných materských škôl a vzdelávania v prírode do relevantných národných stratégií (Stratégia 2030+, Štátny program pre environmentálne vzdelávanie a poradenstvo, Rámcový vzdelávacie program).

Slovensko: definovať hygienické požiadavky pre lesné materské školy v spolupráci s ministerstvom zdravotníctva a ministerstvom školstva.

Maďarsko: vytvoriť pilotný program pre vzdelávanie vonku v spolupráci s ministerstvom školstva a ministerstvom poľnohospodárstva.

Kto sme?

Reprezentujeme lesné materské školy vo vyšehradskom regióne. Naším cieľom je zabezpečiť, aby vzdelávanie v prírode bolo prístupné pre deti a cenovo dostupné pre ich rodičov.

Kontakt

CZ: tereza.valkounova@lesnims.cz

HU: termeszetkozeli@i@gmail.com

PL: aga@panstwomiasto.pl

SK: lenka.hruzova@gmail.com

• Visegrad Fund

• supported by
• Visegrad Fund
• •